

Totální instituce a disabilita

Vězení, ústavy

Erving Goffman, 1961, Asylums

- Všeobkličující charakter, omezují kontakt s vnějším světem víc než jiné instituce
- Souvisí se vznikem moderního státu (vězení, vojenské instituce, psychiatrické léčebny)
- Prostor je fyzicky vymezen

Vše se odehrává na jednom místě

Pod dohledem jedné autority

Člověk spí, baví se, pracuje, odpočívá na jednom místě, nelze se svobodně pohybovat

neustálé přítomnosti dalších jedinců, se očekává podobné chování

klíčové - zvládání mnoha lidských potřeb pomocí byrokratické formální organizace

spojení atributů obytné komunity a formální organizace - sociální hybridy

chovanci a zaměstnanci

hierarchicky nerovné, zaměstnancům připisujeme roli dominantní, nadřízenou, zatímco od chovanců se očekává pozice podřízená, ve skupině kontrolovaných

Obě skupiny jsou však na sobě různými způsoby závislé a právě ve vzájemné interakci utvářejí (každá svými specifickými strategiemi) prostor totální instituce

Dohled

Jedinec je nucen obývat omezený prostor s lidmi, s nimiž by za jiných okolností kontakt z různých důvodů nevyhledával. Spolu chovanci ale i zaměstnanci

Pohledu/dohledu jsou vystaveny intimní vztahy jedince, a to i ty přesahující prostor totální instituce (cenzura dopisního kontaktu - vězení, dohled nad návštěvami).

Sebedohled

Uvnitř totální instituce jsou doposud spolehlivě fungující normy nahrazeny jasně danou autoritou dohledu: jedinec je nucen neustále po očku sledovat, zda jeho chování bude nebo nebude následováno kritikou či trestem. Jakýkoli zaměstnanec má určité právo disciplinovat jakéhokoli chovance, jehož život v totální instituci tak může být provázen chronickým strachem z porušení pravidel a následného trestu.

Těžké vyjádřit popuzení, rozmrzelost, ironii či pohrdání, všechny tyto obranné mechanismy mohou být příčinou dalšího útoku, další penalizace. Tyto faktory přispívají k narušování autonomie já.

Goffman rozlišuje dva typy adaptace v totální instituci, a to adaptaci primární a sekundární

Skrze primární adaptaci se člověk v totální instituci stává pouhým článkem, jen jedním v řadě chovanců, které je třeba regulovat – s cílem dosáhnout co nejefektivnější nápravy a segregace od majoritní společnosti

V procesu primární adaptace se lidé ocitají v pozici, kdy musí částečně akceptovat zaměstnanecký pohled na své touhy, přání a potřeby a za uspokojení těchto potřeb vyjádřit alespoň minimální vděčnost a projevit chuť spolupracovat.

Zúčastňuje-li se jedinec aktivit plánovaných vedením, jakoby tím přijímal fakt, že je určitým typem osoby přebývajícím ve specifickém prostředí.

sekundární adaptace - mody chování, které jedince staví mimo institucí předepsanou roli a identitu, únikové světy (kolektivních nebo individuálních)

Sekundární adaptaci tvoří praktiky, které nejsou namířeny přímo proti zaměstnancům, ale které vězňům umožňují získat zakázaná uspokojení či získávat povolená uspokojení zakázanými prostředky. Goffman rozlišuje dva druhy sekundárního přizpůsobení, tzv. **podryvné**, kdy je záměrem participantů z totální instituce uprchnout nebo radikálně pozměnit její strukturu, a tzv. přizpůsobení **poklidné**, které stejně jako primární adaptace zapadá do oficiálních struktur instituce.

Totální instituce výrazně pozměňuje, či na určitý čas totálně odsouvá dvě instituce, které před vstupem do vězení podstatně strukturovaly jedincovu každodenní realitu, tedy rodinu a práci.

Vyvlastnění

proces vyvlastnění jedince, kdy je aktér pomalu zbavován dosavadní koncepce já, dosavadní identity.

Toto vyvlastnění rolí označuje Goffman pojmem „občanská smrt“; chovanec zakouší nejen dočasnou absenci práv a rolí, které do té doby považoval za samozřejmé, omezení kontaktu s významnými druhými

Pomocí přijímacích procedur nastává tzv. mortifikace (umrtvování), jedinec je „programován“, „zastříháván“, „rámován“ do podoby snáze zpracovatelné administrativním aparátem byrokratické formální organizace

proces opouštění jedinečného, k čemu měl člověk citovou vazbu (jméno, osobní věci), a přejímání něčeho jiného, co má charakter spíše univerzální, mnohokrát opakovaný a opakovatelný (uniforma).

Nahrávka z vězení

- První den u vychovatelky
- Od 17.30 do 20:09

Stručné shrnutí projektu Životní příběhy

Projekt umožní lidem s postižením vytvořit výzkumnou skupinu a společně s výzkumníky, studenty a umělci obohatit odborné i veřejné povědomí o zkušenost lidí se zdravotním postižením. Výstupy ze společného autobiografického a archivního výzkumu budou využity při práci na odborné knize a článcích, jakož i při přípravě vysokoškolských vzdělávacích kurzů a kurzu celoživotního vzdělávání.

Čtenáři a posluchači snadno dostupných materiálů o lidskoprávních aspektech života s postižením – komiksu, série podcastů a webových stránek – dostanou příležitost seznámit se s životními příběhy, které do veřejné debaty dosud nezasáhly.

Přínosem projektu je vytvoření prostoru jak v odborném tak i ve veřejném povědomí pro hledání lepších forem soužití a nalezení účinných způsobů narušování ticha, které životy lidí s postižením dosud obklopovalo.

Ústavy

Domov pro osoby se zdravotním postižením

Je zaměřen na podporu a péči pro osoby s různými stupni mentálního postižení, často v kombinaci s dalšími zdravotními či fyzickými omezeními.

Tento typ pobytu je určen pro osoby, které potřebují trvalou podporu a péči.

Aktuální číslo

Online first

Archiv

roč.59 (2023): 5 4 3 2 1

roč.58 (2022): 6 5 4 3 2 1

roč.57 (2021): 6 5 4 3 2 1

roč.56 (2020): 6 5 4 3 2 1

roč.55 (2019): 6 5 4 3 2 1

roč.54 (2018): 6 5 4 3 2 1

...celý obsah

Seznam knih k recenzi

Licenční podmínky

Sociologický časopis / Czech Sociological Review 2022, 58(5): 563-585 | DOI: 10.13060/csr.2022.029

„Všechno stejný, všechno zastavený“: Karanténa v „domově“ pro lidi označené za postizené

Michal Synek¹, Dana Hradcová², Radek Carboch²

¹ Centrum pro teoretická studia, Společné pracoviště UK a AV ČR, Praha

² Fakulta humanitních studií UK, Praha

While many evaluations of the response from residential social services to the COVID-19 pandemic have pointed to high mortality rates and human rights violations, some have given a positive assessment of their performance. Whatever the verdict, it is a fact that the clients of residential social services were subject to stricter and longer lockdown measures than the rest of the population. Our ethnographic research describes the lockdown technologies used at Home F, a residential institution for people identified as disabled. Setting out from the assumption that freedom is not the antithesis of some united regulatory regime but is the result of the intersection of various repertoires and logics of influence, the research analyses the 'passages' that regulate relations between the clients and their surroundings before and during the pandemic. It shows that the regulatory mechanisms that were put in place to facilitate an effective pandemic response do not constitute a new apparatus but only an intensification of technologies already in place. With the aim of mitigating risk, they delegitimise the needs of clients, render relations dependent on obedience, and pass moralised judgements on behaviour. Such 'pedagogical arrangements' cause emotional suffering and do not leave much space for freedom. In the discussion in the article we link our findings to the current debates about the productivity of power and (post)critical pedagogy, concluding that while pedagogy necessarily accompanies the management of risks, a critical gesture that delegitimises the interests and opinions of the objects of pedagogy may not be the most appropriate pedagogical method available.

Klíčová slova: residential institutions, COVID-19 pandemic, lockdown measures, risk management, building maintenance, pedagogical relations, post-critical pedagogy

Vloženo: 31. říjen 2021; Revidováno: 4. říjen 2022; Přijato: 4. říjen 2022; Zveřejněno online: 31. říjen 2022; Zveřejněno: 10. listopad 2022

Zobrazit citaci

Stáhnout citaci

